

Організаційна трансформація освітньої системи в умовах війни

Система освіти є одним з найбільш важливих та складних об'єктів управління. Ця позиція обумовлює необхідність створення органу, метою якого є сприяння рівному доступу до якісної освіти, формування нового освітнього простору, безпечного середовища для навчання дітей і, безперечно, надання відповідних освітніх послуг.

Такі підходи визначають стиль роботи управління освіти, молоді, спорту та національно-патріотичного виховання виконавчого комітету Малинської міської ради, який в період трансформаційних змін, обумовлених військовим станом, забезпечує повноцінне функціонування освітньої системи на основі співпраці з владою та громадою.

Про це ми ведемо розмову з начальником управління **Коробейником Віталієм Володимировичем**.

1) Віталію Володимировичу! Ви є одним з найбільш досвідчених управлінців, маєте понад 30-річний педагогічний стаж та досвід роботи на різних ділянках освітянської галузі. Хотілося б почути, як побудована та функціонує система освіти Малинської міської територіальної громади в умовах війни?

– На сьогодні система освіти Малинської міської територіальної громади – це цілісна система відтворення і нарощування інтелектуального, духовного потенціалу молодого покоління, яка покликана створювати умови для розвитку і самореалізації кожної особистості. На території громади здобуття освіти забезпечують 12 закладів дошкільної освіти (в тому числі центр розвитку дитини «Сонечко») – 966 дітей та 19 закладів загальної середньої освіти – 4204 учні. З них – 11 ліцеїв, 5 гімназій та 3 початкові школи.

Освітній простір позашкільля у громаді утворюють 3 заклади: Малинський міський центр дитячої та юнацької творчості, дитячо-юнацька спортивна школа та Малинський міський центр науково-технічної творчості, які відвідують 1624 вихованці.

Безкоштовним підвезенням 12 шкільними автобусами до місць навчання й роботи та у зворотному напрямку забезпечено понад 550 учнів та 122 педагогічних працівники.

Пріоритетом розвитку галузі в громаді є забезпечення якісної освіти дітей на всіх її етапах і рівнях. У закладах дошкільної та загальної середньої освіти організовано функціонування відповідно 27 груп та 61 класу з інклюзивним навчанням. З метою забезпечення кваліфікованої допомоги у засвоєнні навчального матеріалу дітьми з особливими освітніми потребами до штатних розписів уведено 26 посад асистента вихователя та 57 посад асистента вчителя.

2) Вашу установу сьогодні можна без перебільшення назвати штабом освітнього фронту, який сприяє педагогічній громаді у адаптації до нових реалій, організовує волонтерську діяльність, допомагає фронту. Продовжіть, будь ласка, цю важливу тему далі.

– З початком війни 24 лютого 2022 р. управління дійсно почало виконувати додаткові функції: займалося евакуацією дітей до західних областей України, організацією харчування для військових, перевезенням біженців з Київської області, їх тимчасовим розміщенням та транспортуванням до місць розташування, організацією волонтерської допомоги.

Крім цього, ми пам'ятали, що два неперервних процеси – освіта й виховання – не можуть чекати. Учнівство швидко зростає, тому освітяни адекватно реагують на виклики часу. Відкоригувували організацію освітнього процесу у кожному закладі відповідно до умов воєнного стану. У пріоритеті – забезпечення максимально можливої безпеки кожної дитини, кожного працівника освіти, стабілізація емоційного стану. Тому першочергова увага зверталася на облаштування захисних укриттів.

3) Нещодавно з'явився такий термін як «травми української освіти». Мова йде про гальмування освітянських реформ, проблеми інфраструктурних питань, зокрема облаштування укриттів, навчання в онлайн-режимі, емоційне виснаження вчителів. Яке Ваше бачення шляхів реалізації цих проблем в умовах громади?

– Так, звісно, на українську освіту, процес навчання та якість знань школярів значно вплинули два роки ковіду та вже майже два роки повномасштабної війни. На сьогодні навантаження на учнів значне: і психологічне, і розумове. Йдеться і про велику кількість предметів, і про навчання онлайн, і про додаткові заняття, щоб надолужити втрачене. Із призначенням нового очільника галузевого міністерства заговорили про скорочення кількості предметів у школі. Як на мене, потрібно вирішувати питання не лише про те, скільки має бути предметів, а й як оптимізувати навчальні програми в цілому.

Уваги потребують також умови праці вчителів. Їхнє робоче навантаження значно зросло – вони часто вимушені працювати одночасно у дистанційному та очному форматах, з дітьми, які перебувають за кордоном, під час вимкнення електроенергії тощо. Допомагають знизити рівень стресу вчителя самі заклади освіти – організовують додаткові послуги: семінари з управління стресом, навчання релаксації, розвивають позитивну шкільну культуру, яка може допомогти запобігти багатьом джерелам стресу. Та й самі педагоги вчаться трансформувати свою діяльність: адаптують практики навчання, щоб вони стали більш релевантними, ефективними та комфортними в теперішніх умовах. Управління освіти, зі свого боку, дбає про те, щоб повсюдно було створено безпечні умови праці, забезпечує тих, хто потребує, безкоштовним підвезенням до місць роботи та у зворотному напрямку, здійснює вчасну та в повному обсязі виплату заробітної плати.

Ще одна проблема – навчання онлайн. Якщо воно здійснюється протягом тривалого часу, то позбавляє дітей та підлітків живого спілкування. Ми ризикуємо отримати покоління молоді, яка не соціалізувалася. Тому в громаді намагаємося максимально домогтися очного навчання в школах – там, де дозволяє безпекова ситуація. До послуг дітей та молоді – гуртки та секції позашкільних закладів. Не дивлячись на скрутну фінансову ситуацію, мережа гуртків розширюється: і кількісно, і тематично.

Звідси – ще одна проблема: облаштування укриттів, котрі потребують капітального ремонту. Щоб її вирішити, здійснюємо пошук спонсорів, звертаємося до благодійних організацій, активно долучаємось до отримання грантів.

4) У державі діє чимало реформ, найголовнішою з яких є безпосередньо «Нова українська школа», метою якої є створення освітнього закладу, в якому приємно вчитись. Як діє у цьому напрямку Ваша установа?

– Так, дійсно, головна мета реформи «Нова українська школа» – це створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті.

Зміни, передбачені реформою, стосувалися змісту освіти та методів викладання, організації освітнього процесу та керування школою, забезпечення якості освіти та системи управління середньою освітою загалом. Розпочиналося все на піднесенні, а нині все більше сходимось на думці, що протягом останніх двох-трьох років реформа втратила імпульс і рухалася за інерцією. Цьому є різні причини, у тому числі й об'єктивні. Наприклад, неповноцінна підготовка вчителів-предметників для роботи у 5 класах НУШ зумовлена тим, що припала на період глобальної пандемії COVID-19 та повномасштабної війни, що супроводжувалися скороченням видатків на освіту та організаційними і безпековими викликами. Це саме можна сказати і про забезпеченість підручниками.

Окремим викликом для реформи є нерівність у результатах навчання. Освітню нерівність між учнями різних типів шкіл та населених пунктів засвідчено результатами ЗНО та дослідженнями PISA. Турбує те, що розрив у результатах навчання існує вже в учнів початкової школи – це показує дослідження читацьких та математичних компетентностей, проведене УЦОЯО, а також моніторинг ефективності впровадження НУШ.

Вважаю, що зараз час оцінити зроблене/незроблене відповідно до розбудови реформи, з'ясувати, який стан у кожному з основних її напрямків, провести оцінку потреб та оновити план реалізації реформування освіти. Це особливо важливо в умовах надолуження освітніх втрат. А для цього потрібно чітко оцінити наявні ресурси та визначити шляхи їх використання у найбільш ефективний спосіб.

5) Не можна не згадати про такий важливий напрямок як підвищення кваліфікації педагогічних працівників, адже організація цієї роботи зазнала

серйозних трансформацій у зв'язку з постановою Кабінету Міністрів України № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників»?

– Управління освіти дотримується вимог чинного законодавства щодо самостійності обрання педагогами конкретних форм, видів, напрямів та суб'єктів надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації. Не дивлячись на виклики часу, фінансування підвищення кваліфікації педагогічних працівників здійснюється в повному обсязі. 70% педагогів закладів освіти громади підвищують кваліфікацію за кошти регіонального замовлення та 26% за кошти місцевого бюджету і за кошти фізичних осіб – при КЗ «Житомирський ОШПО» ЖОР, з яким ми активно співпрацюємо вже багато років. Окрім цього, додатково (щоб набрати необхідну кількість годин відповідно до сучасних вимог законодавства) педагоги підвищують кваліфікацію на різних освітянських інтернет-платформах, зокрема з питань організації інклюзивного навчання та надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу.

б) Територіальна громада міста вкладає чималі кошти у формування спроможних закладів, які дадуть якісну освіту дітям, а не просто підтримує мережу дитсадків, ліцеїв, позашкілля. Яка позиція у цьому вашого управління, адже проблема оптимізації освітніх закладів в умовах війни є чи не найскладнішою?

– Питання оптимізації освітньої мережі завжди було проблемою. Складність полягала у протиріччях: з одного боку, існувала недостатність освітньої субвенції на фінансування заробітної плати педагогічних працівників, зростав дисбаланс у наданні освітніх послуг у великих і малокомплектних школах, збільшувалася різниця у витратах на одного учня (24 тис. грн у великій школі і 112 тис. грн – у маленькій), громада неспроможна була повноцінно утримувати розгалужену мережу освітніх закладів за кошти місцевого бюджету. З іншого боку, поширювалися популістські заклики про те, що якщо немає на селі школи, то немає і села; існувало небажання приймати непопулярні рішення депутатським корпусом громади, протидія з боку колективів закладів, котрі підпадали під закриття чи реорганізацію.

У період воєнного стану в Україні це питання ще більше загострилося, оскільки частина дітей разом із батьками виїхала за межі держави, окремі діти стали учнями шкіл інших громад, що призвело до зменшення освітньої субвенції.

Розуміючи, що така ситуація сама собою не виправиться, у громаді ведеться робота щодо оптимізації мережі. Закрито 4 та реорганізовано 2 заклади загальної середньої освіти. При цьому прораховано, скільки дітей потрібно буде підвозити до місць навчання, який транспорт потрібно придбати, як працевлаштувати вивільнених працівників. На щастя, поки що вдається дати раду цим проблемам.

7) Віталію Володимировичу, завершується такий нелегкий перший семестр навчального року. Що можна сказати з позицій зробленого та планів на наступний період функціонування освітньої галузі громади?

– Наразі у громаді галузь повноцінно функціонує, наскільки це можливо в період військового стану. Усі діти охоплені різними формами навчання. Вони долучаються до різноманітних інтелектуальних та творчих конкурсів, змагань (за згодою батьків), мають змогу відвідувати позашкільні заклади в післяурочний час.

Заклади освіти громади, окрім організації освітнього процесу, налагоджують зв'язки з різними державними, закордонними, громадськими організаціями, беруть участь у різного виду проєктах і дослідженнях, результативно працюють над отриманням грантів тощо.

Щодо планів на наступний період – це передусім успішно пройти 2023–2024 н. р., що передбачає і безпечні умови перебування здобувачів освіти та їхніх наставників у закладах, і доступ дітей до ширшого кола більш якісних послуг дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти.

8) І на завершення...

– Хочу відзначити, що перед нашою освітою сьогодні є безліч викликів, які необхідно подолати. Від цього вона стає сильнішою, важливим засобом до відновлення сподівань і можливостей для наших дітей. Адже тільки освічені українці можуть створити міцну, життєздатну державу. Саме у цьому напрямку і працюють освітяни Малинської міської територіальної громади.

Користуючись нагодою, вітаю освітян нашої області з новорічними святами. Бажаю гарного навчального року, нових звершень у професійній царині, міцного здоров'я, впевненості, віри у справедливість та нашу Перемогу.

Дякую за інтерв'ю!

Інтерв'ю провів Володимир Денисенко,
методист лабораторії навчально-
методичної інформації
КЗ «Житомирський ОШПО» ЖОР